HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

21 ianuarie 2016*

„Trimitere preliminară — Protecția indicațiilor geografice ale băuturilor spirtoase — Regulamentul (CE) nr. 110/2008 — Articolul 16 litera (b) — Evocare — Rachiu de cidru de mere produs în Finlanda și comercializat sub denumirea «Verlados» — Indicația geografică protejată «Calvados»”

În cauza C-75/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de markkinaoikeus (Tribunalul pentru Litigii Economice, Finlanda), prin decizia din 13 februarie 2015, primită de Curte la 19 februarie 2015, în procedura

Viiniverla Oy

împotriva

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul M. Ilešič (raportor), președinte de cameră, doamna C. Toader, domnul A. Rosas, doamna A. Prechal și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: domnul P. Mengozzi,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru guvernul francez, de G. de Bergues și de D. Colas, precum și de S. Ghiandoni, în calitate de agenți;

— pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de M. Russo, avvocato dello Stato;

— pentru Comisia Europeană, de P. Aalto, de I. Galindo Martín și de B. Eggers, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: finlandeza.

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 16 litera (b) din Regulamentul (CE) nr. 110/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 ianuarie 2008 privind definirea, desemnarea, prezentarea, etichetarea și protecția indicațiilor geografice ale băuturilor spirtoase și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 1576/89 al Consiliului (JO L 39, p. 16).

2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unui litigiu între Viiniverla Oy (denumită în continuare „Viiniverla”), o societate de drept finlandez, pe de o parte, și Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Oficiul de autorizare și de supraveghere în materie socială și sanitară, denumit în continuare „Oficiul”), pe de altă parte, în legătură cu o decizie a acestuia din urmă, din 18 noiembrie 2013, de a interzice societății Viiniverla comercializarea, începând de la 1 februarie 2014, a unei băuturi denumite „Verlados”.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Considerentele (2) și (14) ale Regulamentului nr. 110/2008 au următorul cuprins:

„(2) Sectorul băuturilor spirtoase este important pentru consumatori, pentru producători și pentru sectorul agricol din cadrul [Uniunii Europene]. Măsurile aplicabile sectorului băuturilor spirtoase ar trebui să contribuie la atingerea unui nivel înalt de protecție a consumatorilor, la prevenirea practicilor dolosive, la obținerea transparenței pieței și a unei concurențe loiale. […]

[…]

(14) Având în vedere că Regulamentul (CE) nr. 510/2006 al Consiliului din 20 martie 2006 privind protecția indicațiilor geografice și a denumirilor de origine ale produselor agricole și alimentare [(JO L 93, p. 12, Ediție specială, 03/vol. 71, p. 114), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 1791/2006 al Consiliului din 20 noiembrie 2006 (JO L 363, p. 1, Ediție specială, 01/vol. 7, p. 15)] nu se aplică băuturilor spirtoase, normele privind protecția indicațiilor geografice ale băuturilor spirtoase ar trebui să fie stabilite prin prezentul regulament. Indicațiile geografice ar trebui înregistrate, identificând băuturile spirtoase ca având-și originea pe teritoriul unei țări sau într-o regiune sau localitate de pe teritoriul respectiv, în cazul în care o anumită calitate, reputație sau altă caracteristică a băuturii spirtoase poate fi atribuită în mod esențial originii sale geografice.”

4 Articolul 1 alineatul (2) din Regulamentul nr. 110/2008 prevede:

„Prezentul regulament se aplică tuturor băuturilor spirtoase introduse pe piață în [Uniune], indiferent dacă sunt produse în [Uniune] sau în țări terțe, precum și celor produse în [Uniune] pentru export. […]”

5 Articolul 15 din Regulamentul nr. 110/2008, intitulat „Indicații geografice”, prevede:

„(1) În sensul prezentului regulament, o indicație geografică este o indicație care identifică o băutură spirtoasă ca având-și originea pe teritoriul unei țări sau într-o regiune sau o localitate de pe teritoriul respectiv, în cazul în care o anumită calitate, reputație sau altă caracteristică a băuturii spirtoase poate fi atribuită, în mod esențial, originii sale geografice.

(2) Indicațiile geografice menționate la alineatul (1) sunt înregistrate în anexa III.

(3) Indicațiile geografice înregistrate în anexa III nu pot deveni generice.

Denumirile care au devenit generice nu pot fi înregistrate în anexa III.

O denumire care a devenit generică înseamnă denumirea unei băuturi spirtoase care, deși are legătură cu locul sau regiunea în care produsul în cauză a fost inițial fabricat sau introdus pe piață, a devenit denumirea comună a unei băuturi spirtoase în [Uniune].

(4) Băuturile spirtoase care poartă o indicație geografică înregistrată în anexa III trebuie să respecte toate specificațiile din dosarul tehnic prevăzut în temeiul articolului 17 alineatul (1)."

6 Articolul 16 din regulamentul menționat, intitulat „Protecția indicațiilor geografice", are următorul conținut:

„Fără a aduce atingere articolului 10, indicațiile geografice înregistrate în anexa III sunt protejate împotriva:

[…]

(b) oricărei uzurpări, imitații sau evocări, chiar dacă este indicată originea reală a produsului sau dacă indicația geografică este utilizată în traducere sau însoțită de o formulă cum ar fi «gen», «tip», «fel», «stil», «fabricare», «aromă» sau alt termen asemănător;

[…]"

7 Anexa III la Regulamentul nr. 110/2008, intitulată „Indicații geografice", menționează că „Calvados" a fost înregistrat în categoria de produse nr. 10, „Rachiu de cidru de mere și rachiu de cidru de pere", cu țara de origine Franța.

Dreptul finlandez

8 Potrivit articolului 43 alineatul 1 din Legea privind alcoolul [alkoholilaki (1143/1994), denumită în continuare „Legea privind alcoolul"], producătorul și importatorul unei băuturi alcoolice răspund pentru calitatea și pentru compoziția băuturii alcoolice pe care o pun în circulație, precum și pentru conformitatea produsului, a etichetării și a celorlalte elemente de prezentare cu actele cu putere de lege și cu normele administrative aplicabile.

9 În aplicarea articolului 49 alineatul 2 din Legea privind alcoolul, Oficiul poate interzice comercializarea unei băuturi alcoolice sau poate impune o obligație de retragere de pe piață a unei băuturi fără acordarea unei despăgubiri, în situația în care produsul sau prezentarea acestuia contravin actelor cu putere de lege și normelor administrative aplicabile în materie.

Litigiul principal și întrebările preliminare

10 Viiniverla, cu sediul în Verla (Finlanda), produce și comercializează din anul 2001 rachiu de cidru de mere denumit „Verlados".

11 La 23 noiembrie 2012, ca urmare a unei plângeri referitoare la utilizarea pretins abuzivă a indicației geografice franceze „Calvados", Comisia Europeană a sesizat autoritățile finlandeze cu o cerere de clarificări privind utilizarea denumirii „Verlados".

12 În răspunsul formulat la 31 ianuarie 2013, autoritățile finlandeze au arătat că băutura denumită „Verlados” este un produs local al cărui nume face trimitere în mod direct la locul fabricării sale, și anume la satul Verla, și la domeniul Verla. Acestea au adăugat că denumirile „Calvados” și „Verlados” au în comun doar ultima silabă, fapt care este insuficient din perspectiva jurisprudenței Curții, care consideră că există o „evocare” în prezența a cel puțin două silabe identice.

13 La 6 martie 2013, Comisia a adresat autorităților finlandeze o cerere de informații suplimentare. În aceasta, Comisia a considerat, în aplicarea articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, că denumirea „Verlados” nu era autorizată și a comunicat Republicii Finlanda intenția sa de a iniția o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva sa dacă nu se conforma acestei interpretări. Potrivit Comisiei, terminația „ados” a denumirii „Verlados” este suficientă pentru a evoca denumirea „Calvados” în sensul jurisprudenței Curții.

14 În consecință, Oficiul a adoptat, în temeiul articolului 49 alineatul 2 din Legea privind alcoolul, o decizie prin care se interzicea societății Viiniverla să comercializeze băutura denumită „Verlados” începând de la 1 februarie 2014.

15 Viiniverla a sesizat markkinaoikeus (Tribunalul pentru Litigii Economice) cu o acțiune având ca obiect anularea respectivei decizii. În fața instanței menționate, aceasta a susținut că utilizarea denumirii „Verlados” nu constituie nicio uzurpare, imitare sau evocare a produsului „Calvados” și nu încalcă, așadar, dreptul Uniunii referitor la protecția indicațiilor geografice.

16 Apreciind că jurisprudența Curții nu conține toate elementele de care consideră că are nevoie pentru a soluționa litigiul cu care este sesizat, markkinaoikeus (Tribunalul pentru Litigii Economice) a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) În cadrul aprecierii aspectului dacă există o evocare, în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, trebuie să se ia în considerare consumatorul mediu, normal informat și suficient de atent și avizat?

2) În cadrul aprecierii interzicerii de a utiliza denumirea «Verlados» pentru rachiu de cidru de mere comercializat sub acest nume pe teritoriul național, în scopul protejării indicației geografice «Calvados», ce relevanță prezintă, în cadrul interpretării noțiunii «evocare» în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 și în cadrul aplicării regulamentului menționat, următoarele împrejurări:

a) începutul denumirii «Verlados» corespunde numelui satului finlandez Verla și acest nume poate fi recunoscut de consumatorul finlandez;

b) elementul «Verla», care constituie începutul denumirii «Verlados», face trimitere la întreprinderea care fabrică produsul «Verlados»;

c) «Verlados» este un produs local fabricat în satul Verla, din care se comercializează în medie câteva sute de litri pe an în restaurantul domeniului viticol și care, în plus, poate fi achiziționat la comandă, într-o cantitate limitată, de la întreprinderea de stat de distribuție a băuturilor alcoolice prevăzută de Legea privind alcoolul;

d) termenii «Verlados» și «Calvados» au în comun doar o silabă din trei, și anume («dos»), dar, pe de altă parte, ultimele patru litere («ados») ale fiecăruia dintre cele două cuvinte, și anume jumătate din numărul lor total, sunt identice?

3) În situația în care se consideră că există «evocare» în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, utilizarea denumirii «Verlados» poate fi totuși autorizată pentru unul dintre motivele citate anterior sau pentru un alt motiv, cum ar fi faptul că nu există un risc, cel puțin pentru consumatorul finlandez, să se creeze impresia că «Verlados» este fabricat în Franța?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

17 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 trebuie interpretat în sensul că, pentru a se stabili dacă se află în prezența unei „evocări" în sensul acestei dispoziții, îi revine sarcina să ia în considerare percepția consumatorului mediu, normal informat și suficient de atent și avizat.

18 În timp ce guvernul francez propune să se răspundă la prima întrebare în sens afirmativ, guvernul italian și Comisia sunt de părere că nu este necesar să se ia în considerare noțiunea „consumator". În această privință, guvernul italian arată că poate exista „evocare" chiar în absența oricărui risc de confuzie din partea publicului, Comisia apreciind, la rândul său, că o constatare a unei evocări are caracter obiectiv, întemeiat pe simpla examinare a denumirilor în cauză.

19 Potrivit articolului 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 110/2008, expresia „indicație geografică" desemnează o indicație care identifică o băutură spirtoasă ca având-și originea pe teritoriul unei țări sau într-o regiune sau o localitate de pe teritoriul respectiv, în cazul în care o anumită calitate, o reputație sau o altă caracteristică a băuturii spirtoase poate fi atribuită, în mod esențial, originii sale geografice.

20 Articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 protejează indicațiile geografice împotriva oricărei „evocări", „chiar dacă este indicată originea reală a produsului sau dacă indicația geografică este utilizată în traducere sau însoțită de o formulă cum ar fi «gen», «tip», «fel», «stil», «fabricare», «aromă» sau alt termen asemănător".

21 Potrivit jurisprudenței Curții, noțiunea „evocare" acoperă ipoteza în care termenul utilizat pentru a desemna un produs încorporează o parte a unei denumiri protejate, astfel încât consumatorului, în prezența numelui produsului, îi este indusă, ca imagine de referință, marfa care beneficiază de respectiva denumire [a se vedea, în ceea ce privește articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, Hotărârea Bureau national interprofessionnel du Cognac, C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 56; a se vedea de asemenea, în ceea ce privește articolul 13 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul (CEE) nr. 2081/92 al Consiliului din 14 iulie 1992 privind protecția indicațiilor geografice și a denumirilor de origine ale produselor agricole și alimentare (JO L 208, p. 1), Hotărârea Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola, C-87/97, EU:C:1999:115, punctul 25, și Hotărârea Comisia/Germania, C-132/05, EU:C:2008:117, punctul 44].

22 Desigur, articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 nu se referă în mod explicit la noțiunea „consumator". Totuși, reiese din jurisprudența amintită la punctul precedent din prezenta hotărâre că, pentru a constata existența unei „evocări" în sensul acestei dispoziții, Curtea a considerat că revine instanței naționale sarcina să verifice, pe lângă încorporarea unei părți a unei denumiri protejate în termenul utilizat pentru a desemna produsul în discuție, dacă consumatorului, în prezența denumirii produsului, îi este indusă, ca imagine de referință, marfa care beneficiază de respectiva denumire. Astfel, instanța națională trebuie să se întemeieze, în esență, pe reacția prezumată, prin prisma termenului utilizat pentru a desemna produsul în cauză, a consumatorului, esențial fiind ca acesta din urmă să stabilească o legătură între termenul menționat și denumirea protejată.

23 În acest context, trebuie amintit că protecția conferită de articolul 16 din Regulamentul nr. 110/2008 indicațiilor geografice trebuie interpretată în raport cu obiectivul urmărit prin înregistrarea acestora din urmă, și anume, astfel cum reiese din considerentul (14) al acestui regulament, acela de a permite identificarea băuturilor spirtoase ca având-și originea pe un anumit teritoriu în cazul în care o anumită calitate, reputație sau altă caracteristică a respectivelor băuturi poate fi atribuită în mod esențial originii lor geografice (Hotărârea Bureau national interprofessionnel du Cognac, C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 47).

24 Pe de altă parte, sistemul de înregistrare a indicațiilor geografice ale băuturilor spirtoase, prevăzut de Regulamentul nr. 110/2008, vizează nu numai să contribuie, astfel cum amintește considerentul (2) al acestui regulament, la prevenirea practicilor dolosive, precum și la obținerea transparenței piețelor și a unei concurențe loiale, ci și să realizeze un nivel ridicat de protecție a consumatorilor.

25 Or, rezultă dintr-o jurisprudență în prezent consolidată, referitoare la protecția consumatorului, că, în general, se impune, în acest domeniu, să fie luată în considerare așteptarea prezumată a unui consumator mediu, normal informat, suficient de atent și avizat (a se vedea în special Hotărârea Mars, C-470/93, EU:C:1995:224, punctul 24, Hotărârea Gut Springenheide și Tusky, C-210/96, EU:C:1998:369, punctul 31, Hotărârea Estée Lauder, C-220/98, EU:C:2000:8, punctul 30, Hotărârea Lidl Belgium, C-356/04, EU:C:2006:585, punctul 78, Hotărârea Severi, C-446/07, EU:C:2009:530, punctul 61, Hotărârea Lidl, C-159/09, EU:C:2010:696, punctul 47, precum și Hotărârea Teekanne, C-195/14, EU:C:2015:361, punctul 36).

26 Se impune, pentru a aprecia capacitatea unui termen utilizat pentru a desemna un produs de a evoca o denumire protejată, în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, să se aplice deopotrivă un astfel de criteriu, care se întemeiază pe principiul proporționalității (a se vedea în acest sens Hotărârea Estée Lauder, C-220/98, EU:C:2000:8, punctul 28).

27 În ceea ce privește, pe de altă parte, îndoiala instanței de trimitere cu privire la relevanța, în cadrul aprecierii noțiunii „evocare”, în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, a împrejurării că denumirea „Verlados” face trimitere la locul de fabricare a produsului în discuție în litigiul principal, care ar fi cunoscut consumatorului finlandez, trebuie amintit că articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 protejează indicațiile geografice înregistrate în anexa III la acesta împotriva oricărei „evocări” pe întreg teritoriul Uniunii. Or, având în vedere necesitatea de a asigura o protecție efectivă și uniformă a indicațiilor geografice menționate pe acest teritoriu, trebuie să se considere, precum guvernul italian și Comisia, că noțiunea „consumator”, la care se referă jurisprudența amintită la punctul 21 din prezenta hotărâre, vizează consumatorul european, iar nu doar consumatorul statului membru în care este fabricat produsul care generează evocarea indicației geografice protejate.

28 Având în vedere toate considerațiile precedente, trebuie să se răspundă la prima întrebare formulată că articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 trebuie interpretat în sensul că, pentru a stabili dacă există o „evocare” în sensul acestei dispoziții, revine instanței naționale sarcina de a lua în considerare percepția unui consumator mediu normal informat și suficient de atent și avizat, această din urmă noțiune trebuind să fie înțeleasă ca vizând un consumator european, și nu doar un consumator al statului membru în care este fabricat produsul care generează evocarea indicației geografice protejate.

A doua întrebare

29 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 trebuie interpretat în sensul că, pentru a aprecia dacă denumirea „Verlados” constituie o „evocare”, în sensul dispoziției menționate, a indicației

geografice protejate „Calvados” pentru produse similare, aceasta trebuie să ia în considerare, pe lângă asemănarea fonetică și vizuală dintre aceste denumiri, existența unor împrejurări care urmăresc să indice că utilizarea denumirii „Verlados” nu poate să inducă în eroare consumatorul finlandez.

30 În special, instanța de trimitere ridică problema importanței care trebuie conferită împrejurărilor potrivit cărora, în primul rând, începutul denumirii „Verlados” corespunde numelui satului finlandez Verla, iar acest nume poate fi recunoscut de consumatorul finlandez, în al doilea rând, elementul „Verla” face trimitere la întreprinderea Viiniverla, care produce băutura denumită „Verlados”, în al treilea rând, această băutură este un produs local fabricat și vândut în cantități limitate, iar în al patrulea rând, termenii „Verlados” și „Calvados” au în comun doar o silabă, în timp ce ultimele patru litere ale fiecăruia dintre aceste cuvinte, și anume jumătate din numărul total de litere al acestora, sunt identice.

31 Trebuie amintit, cu titlu introductiv, că revine instanței de trimitere sarcina să aprecieze dacă denumirea „Verlados” pentru un rachiu de cidru de mere constituie o „evocare” în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, a indicației geografice protejate „Calvados”. Totuși, Curtea, pronunțându-se asupra trimiterii preliminare, poate, eventual, să ofere precizări destinate să orienteze instanța națională în decizia pe care o va adopta (a se vedea în acest sens Hotărârea Severi, C-446/07, EU:C:2009:530, punctul 60, precum și, în acest sens, Hotărârea Bureau national interprofessionnel du Cognac, C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 49).

32 Astfel cum rezultă din cuprinsul punctului 21 din prezenta hotărâre, pentru a aprecia existența unei „evocări”, în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, revine instanței naționale sarcina să verifice dacă, în prezența denumirii „Verlados”, consumatorului i-ar fi indusă, ca imagine de referință, marfa care beneficiază de indicația geografică protejată, și anume, în cauza principală, „Calvados”.

33 În această privință, Curtea a statuat că era legitim să se considere că există o evocare a unei denumiri protejate atunci când, în cazul unor produse care prezintă analogii vizuale, denumirile de vânzare prezintă o asemănare fonetică și vizuală (a se vedea în acest sens Hotărârea Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola, C-87/97, EU:C:1999:115, punctul 27, Hotărârea Comisia/Germania, C-132/05, EU:C:2008:117, punctul 46, precum și Hotărârea Bureau national interprofessionnel du Cognac, C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 57).

34 Curtea a considerat că o astfel de asemănare era evidentă în cazul în care termenul utilizat pentru a desemna produsul în cauză se termină cu aceleași două silabe ca și denumirea protejată și cuprinde același număr de silabe ca aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola, C-87/97, EU:C:1999:115, punctul 27).

35 Curtea a arătat deopotrivă că trebuia, eventual, să se țină seama de „apropierea conceptuală” existentă între termeni provenind din limbi diferite, o astfel de apropiere, precum și asemănarea fonetică și vizuală vizată la punctul 33 din prezenta hotărâre fiind de natură să îi inducă unui consumator, ca imagine de referință, produsul a cărui indicație geografică este protejată, atunci când se află în prezența unui produs comparabil care poartă denumirea în litigiu (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Germania, C-132/05, EU:C:2008:117, punctele 47 și 48).

36 Curtea a considerat, în plus, că reprezenta o evocare, în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, înregistrarea unei mărci care conține o indicație geografică sau un termen care corespunde acestei indicații și traducerea sa pentru băuturi spirtoase care nu respectă specificațiile impuse de această indicație (Hotărârea Bureau national interprofessionnel du Cognac, C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 58).

37 În speță, este necesar să se arate că, potrivit instanței de trimitere, nu se contestă că denumirea „Verlados” este utilizată în Finlanda pentru produse similare celor care beneficiază de indicația geografică protejată „Calvados”, că aceste produse prezintă caracteristici obiective comune și că acestea corespund, din punctul de vedere al publicului relevant, unor ocazii de consum în general identice.

38 În ceea ce privește asemănarea fonetică și vizuală dintre denumirile „Verlados” și „Calvados”, instanța națională trebuie să țină seama de faptul că ambele conțin opt litere, dintre care ultimele patru sunt identice, precum și același număr de silabe și că au același sufix „dos”, ceea ce le conferă o asemănare vizuală și fonetică certă.

39 Revine deopotrivă instanței de trimitere sarcina să țină seama, conform jurisprudenței Curții, de eventualele elemente care pot indica faptul că asemănarea fonetică și vizuală dintre cele două denumiri nu este întâmplătoare (a se vedea în acest sens Hotărârea Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola, C-87/97, EU:C:1999:115, punctul 28).

40 În această privință, guvernul francez susține că produsul „Verlados” era denumit inițial „Verla”, sufixul „dos” fiind adăugat abia ulterior, ca urmare a unei creșteri semnificative a exporturilor de „Calvados” către Finlanda în perioada 1990-2001. În plus, același guvern a arătat că silaba „dos” nu avea un sens special în limba finlandeză. Astfel de împrejurări, a căror verificare revine instanței de trimitere, pot constitui indicii care permit să se considere că asemănarea vizată la punctul 38 din prezenta hotărâre nu este întâmplătoare.

41 În ceea ce privește împrejurările enumerate de instanța de trimitere, este necesar să se considere, asemenea tuturor părților care au prezentat observații scrise, că aceste împrejurări nu sunt relevante pentru a aprecia existența unei „evocări” în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008.

42 În primul rând, instanța de trimitere subliniază că denumirea „Verlados” se referă, pe de o parte, la numele întreprinderii Viiniverla, care produce această băutură, precum și, pe de altă parte, la satul Verla, care ar fi cunoscut consumatorului finlandez, astfel încât denumirea menționată nu ar fi susceptibilă să îl inducă în eroare.

43 În această privință, este suficient să se amintească, mai întâi, că, potrivit articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, poate exista o „evocare” chiar dacă este indicată originea reală a produsului (a se vedea în acest sens Hotărârea Bureau national interprofessionnel du Cognac, C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 59).

44 În continuare, trebuie precizat că articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 protejează indicațiile geografice înregistrate în anexa III la acesta împotriva oricărei „evocări” pe întreg teritoriul Uniunii. În această privință, s-a amintit la punctul 27 din prezenta hotărâre că noțiunea „consumator”, la care se referă jurisprudența amintită la punctul 21 din prezenta hotărâre, vizează consumatorul european, iar nu doar consumatorul statului membru în care este fabricat produsul care generează evocarea indicației geografice protejate.

45 În sfârșit, Curtea a statuat deja că poate exista o „evocare” chiar în lipsa oricărui risc de confuzie între produsele în cauză (Hotărârea Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola, C-87/97, EU:C:1999:115, punctul 26, și Hotărârea Comisia/Germania, C-132/05, EU:C:2008:117, punctul 45), important fiind în special să nu se creeze în percepția publicului o asociere de idei cu privire la originea produsului, nici să se permită unui operator să obțină foloase necuvenite din reputația unei indicații geografice protejate (a se vedea în acest sens Hotărârea Bureau national interprofessionnel du Cognac, C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 46).

46 În al doilea rând, instanța de trimitere subliniază împrejurarea că băutura denumită „Verlados” este un produs local fabricat în satul Verla, care este comercializat doar la nivel local și în cantități mici, și că, în plus, acesta se poate achiziționa, la comandă, de la întreprinderea de stat de distribuție a băuturilor alcoolice prevăzută de Legea privind alcoolul.

47 În această privință, independent de faptul că împrejurarea menționată este contrazisă de guvernul francez, care a prezentat documente care indică faptul că băutura denumită „Verlados” este deopotrivă disponibilă prin intermediul vânzării la distanță către consumatori situați în alte state membre, este suficient să se constate că, în orice caz, respectiva împrejurare este lipsită de relevanță, deoarece Regulamentul nr. 110/2008 se aplică, potrivit articolului 1 alineatul (2), tuturor băuturilor spirtoase introduse pe piață în Uniune.

48 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare formulată că articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 trebuie interpretat în sensul că, pentru a aprecia dacă denumirea „Verlados” constituie o „evocare”, în sensul dispoziției menționate, a indicației geografice protejate „Calvados” pentru produse similare, instanța de trimitere trebuie să ia în considerare asemănarea fonetică și vizuală dintre aceste denumiri, precum și eventuale elemente care pot indica faptul că o astfel de asemănare nu este întâmplătoare, astfel încât să verifice dacă, în prezența numelui unui produs, consumatorului european mediu, normal informat și suficient de atent și avizat, îi este indus, ca imagine de referință, produsul care beneficiază de indicația geografică protejată.

A treia întrebare

49 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 trebuie interpretat în sensul că utilizarea unei denumiri calificate drept „evocare”, în sensul acestei dispoziții, a unei indicații geografice vizate în anexa III la regulamentul respectiv poate fi totuși autorizată având în vedere împrejurările menționate în cea de a doua întrebare sau în lipsa unui risc de confuzie între produsele în cauză.

50 Astfel cum rezultă din modul de redactare a articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, „[f]ără a aduce atingere articolului 10 [care cuprinde norme specifice privind utilizarea denumirilor de vânzare și a indicațiilor geografice], indicațiile geografice înregistrate în anexa III sunt protejate împotriva […] b) oricărei […] evocări […]”. În consecință, în lipsa unor astfel de norme specifice aplicabile în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, din moment ce instanța de trimitere constată că există „evocare” în sensul acestei dispoziții, ea nu poate autoriza denumirea „Verlados” având în vedere împrejurările menționate în cea de a doua întrebare.

51 Pe de altă parte, astfel cum s-a amintit la punctul 45 din prezenta hotărâre, poate exista „evocare”, chiar în lipsa oricărui risc de confuzie între produsele în cauză.

52 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare formulată că articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 trebuie interpretat în sensul că utilizarea unei denumiri calificate drept „evocare”, în sensul acestei dispoziții, a unei indicații geografice vizate în anexa III la regulamentul respectiv nu poate fi autorizată, chiar în lipsa oricărui risc de confuzie.

Cu privire la cheltuielile de judecată

53 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

1) **Articolul 16 litera (b) din Regulamentul (CE) nr. 110/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 ianuarie 2008 privind definirea, desemnarea, prezentarea, etichetarea și protecția indicațiilor geografice ale băuturilor spirtoase și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 1576/89 al Consiliului trebuie interpretat în sensul că, pentru a stabili dacă există o „evocare” în sensul acestei dispoziții, revine instanței naționale sarcina de a lua în considerare percepția unui consumator mediu normal informat și suficient de atent și avizat, această din urmă noțiune trebuind să fie înțeleasă ca vizând un consumator european, iar nu doar un consumator al statului membru în care este fabricat produsul care generează evocarea indicației geografice protejate.**

2) **Articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 trebuie interpretat în sensul că, pentru a aprecia dacă denumirea „Verlados” constituie o „evocare”, în sensul dispoziției menționate, a indicației geografice protejate „Calvados” pentru produse similare, instanța de trimitere trebuie să ia în considerare asemănarea fonetică și vizuală dintre aceste denumiri, precum și eventuale elemente care pot indica faptul că o astfel de asemănare nu este întâmplătoare, astfel încât să verifice dacă, în prezența numelui unui produs, consumatorului european mediu, normal informat și suficient de atent și avizat, îi este indus, ca imagine de referință, produsul care beneficiază de indicația geografică protejată.**

3) **Articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008 trebuie interpretat în sensul că utilizarea unei denumiri calificate drept „evocare”, în sensul acestei dispoziții, a unei indicații geografice vizate în anexa III la regulamentul respectiv nu poate fi autorizată, chiar în lipsa oricărui risc de confuzie.**

Semnături